

BIULETYN INFORMACYJNY
PTMTS

Z życia Towarzystwa

Pragniemy poinformować Czytelników, że w dniu 5 listopada 2008 r. odbyło się uroczyste posiedzenie Senatu Politechniki Łódzkiej, podczas którego profesor Andrzej Tylikowski, członek Oddziału Warszawskiego PTMTS otrzymał tytuł doktora honoris causa Politechniki Łódzkiej.

* * * * *

Do Członków i Sympatyków PTMTS

Polskie Towarzystwo Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej od roku 2005 posiada status organizacji pożytku publicznego, co umożliwia przekazywanie 1% podatku dochodowego na jego działalność statutową.

Prosimy o rozpowszechnianie tej wiadomości i wsparcie tą drogą naszego Towarzystwa.

Szczegółowe informacje na ten temat, a także bieżące informacje dotyczące Towarzystwa znajdują się na stronie internetowej

www.ptmts.org.pl

* * * * *

Profesor Jarosław Stefaniak (1929-2008) – wspomnienie

Profesor zwyczajny doktor habilitowany Jarosław Stefaniak urodził się 17 maja 1929 roku w Poznaniu. Jego ojciec był urzędnikiem samorządowym, matka nie pracowała zawodowo. Do września 1939 roku, jak również przez całą okupację, mieszkał w Poznaniu. W czasie wojny pracował początkowo jako pomocnik, a następnie robotnik w Elektrowni Miejskiej na Garbarach. Uczęszczał do nie istniejącego obecnie Państwowego Gimnazjum i Liceum im. Bergera (były gmach szkoły przy ulicy Strzeleckiej zajmuje dzisiaj Politechnika Poznańska). W 1948 roku, zdał egzamin maturalny. Bezpośrednio po maturze Jarosław Stefaniak rozpoczął studia matematyczne i fizyczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego, przemianowanym później na Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dyplom magistra filozofii w zakresie matematyki uzyskał w 1952 roku. Jeszcze jako student w 1951 roku, podjął pracę na stanowisku asystenta w Katedrze Matematyki Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Poznaniu i odtąd Jego życie zawodowe związane było wyłącznie z tą uczelnią. W roku 1956, po uzyskaniu przez Wyższą Szkołę Inżynierską statusu Politechniki Poznańskiej, przeniósł się do Katedry Mechaniki Technicznej kierowanej przez prof. Edmunda Karaśkiewicza. Zainteresował się wówczas głębiej zagadnieniami teorii sprężystości, a konkretnie termosprężystością. Pierwsze Jego prace dotyczyły naprężeń cieplnych w półprzestrzeni sprężystej.

Druga połowa lat sześćdziesiątych obfitowała w wydarzenia bardzo znaczące dla kariery Profesora. Już w lutym 1965 roku obronił na Wydziale Budowy Maszyn Politechniki Poznańskiej pracę doktorską pt. *Rozchodzenie się fal w ośrodku lepko-sprężystym przy uwzględnieniu sprzężenia termomechanicznego*, uzyskując stopień doktora nauk technicznych w dziedzinie mechaniki. Promotorem pracy był prof.

Witold Nowacki. W dalszych pracach z tego okresu analizował zjawiska rozchodzenia się fal w ośrodkach lepko-sprężystych nieograniczonych oraz fale powierzchniowe z uwzględnieniem sprzężenia termomechanicznego. Uzyskanie stopnia doktora stało się znaczącym bodźcem do dalszego rozwoju naukowego oraz do zintensyfikowania badań nad termosprężystością ośrodków Cosseratów. W pracach poprzedzających rozprawę habilitacyjną Jarosław Stefaniak podkreślał możliwość przedstawienia obciążeń skupionych za pomocą dystrybucji osoblwych oraz podał metodę rozwiązywania równań opisujących powyższe zagadnienia. Na szczególną uwagę w tym czasie zasługuje uogólnienie funkcji Galerkina dla niesymetrycznej termosprężystości.

W okresie od listopada 1967 roku do maja 1968 roku dr Stefaniak odbył sześciomiesięczny staż naukowy w Instytucie Matematyki Rumuńskiej Akademii Nauk w Bukareszcie. W wyniku studiów nad zagadnieniami niesymetrycznej termosprężystości oraz nad zastosowaniami funkcji uogólnionych w mechanice ośrodków ciągłych, ukończył rozprawę habilitacyjną zatytułowaną *Obciążenia skupione w niesymetrycznej termosprężystości*. Na jej podstawie w maju 1969 roku decyzją Rady Wydziału Mechanicznego Technologicznego Politechniki Poznańskiej uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk technicznych w zakresie teorii sprężystości.

W ślad za awansem naukowym Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dniem 1 marca 1970 roku mianował dr. hab. Jarosława Stefaniaka na stanowisko docenta w Katedrze Mechaniki Technicznej. Badania, które doc. Jarosław Stefaniak kontynuował po habilitacji, dotyczyły zagadnień załamania i odbicia fal w termosprężystych ośrodkach typu Cosserat. Wykazał w nich, że w ośrodkach mikropolarnych podczas odbicia i załamania powstają nowe rodzaje fal niespotykane w klasycznych ośrodkach sprężystych.

Dzięki osiągniętej pozycji naukowej został mianowany w 1969 roku prodziekanem Wydziału Mechanicznego Technologicznego. Funkcję tę pełnił do roku 1971.

Z końcem września 1970 roku nastąpiły na Politechnice Poznańskiej ważne zmiany organizacyjne. Powstała struktura instytutowa uczelni, między innymi Instytut Mechaniki Technicznej. Pierwszym jego dyrektorem został prof. Włodzimierz Derski, natomiast jego jedynym zastępcą – doc. Jarosław Stefaniak, pozostając na tym stanowisku do roku 1972. W latach 1973-1981 doc. Stefaniak pełnił (po raz pierwszy) funkcję dyrektora Instytutu Mechaniki Technicznej. Od roku 1981 do 1998 był kierownikiem Zakładu Mechaniki Technicznej Instytutu Mechaniki Technicznej (od 1984 roku Instytutu Mechaniki Stosowanej). Wówczas rozszerzył swoje zainteresowania na zagadnienia magnetotermosprężystości oraz dyfuzji w ciałach stałych. Z zastosowaniem dystrybucyjnego opisu źródeł zaburzeń badał warunki emisji fal mechanicznych przez źródła płaskie i liniowe w ośrodku magnetosprężystym.

Intensywny rozwój badań prowadzonych przez doc. Stefaniaka zaowocował w 1976 roku nadaniem Mu tytułu profesora nadzwyczajnego, co w wieku 47 lat było ewenementem w tamtych czasach. W wyniku kontynuacji badań ośrodków magnetosprężystych podał liniowe równania dla różnych przypadków wzajemnych oddziaływań między polami elektromagnetycznym, termicznym, sprężystym oraz dyfuzji masy. Większość wyników uzyskanych w tym zakresie opublikował w redagowanej przez siebie

monografii zatytułowanej *Wpływ pola elektromagnetycznego na termodyfuzję w ośrodku izotropowym* wydanej przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe w 1982 roku. W tym okresie prof. Stefaniak zaczął rozwijać drugi nurt swoich badań dotyczący metody sterowania pozornymi źródłami ciepła i jej zastosowań w rozwiązywaniu zagadnień brzegowych przewodnictwa ciepła. W 1989 roku otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. W kilka miesięcy później weszła w życie nowa ustawa o stopniach i tytule naukowym zastępująca tytuły profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego jednym tytułem profesora.

Profesor Stefaniak prowadził badania naukowe zarówno we własnym zakresie, jak i we współpracy z pracownikami kierowanego przez siebie Zakładu Mechaniki Technicznej. Często wraz z zespołem włączał się do dużych programów badawczych finansowanych centralnie. Można tu wymieniać programy międzyresortowe oraz tzw. Centralne Programy Badań Podstawowych czy Centralne Programy Badań Rozwojowych koordynowane przez główne krajowe jednostki naukowe (Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN, Wojskową Akademię Techniczną itp.) Był członkiem Zespołów Koordynacyjnych dwóch z tych programów. Po utworzeniu Komitetu Badań Naukowych kierował projektami badawczymi finansowanymi z budżetu państwa. Jako pracownik naukowy wyższej uczelni technicznej uczestniczył również w wielu pracach naukowo-badawczych dla przemysłu. Głównym przedmiotem tej dziedziny badań były zagadnienia związane z obciążeniami poziomu hałasu i drgań powodowanych różnymi procesami technologicznymi w zakładach przemysłowych.

Wyniki swoich badań Profesor publikował nie tylko w formie monografii, lecz również w renomowanych czasopismach naukowych wydawanych za granicą i w kraju. Jest autorem lub współautorem ponad 100 prac i opracowań naukowych o charakterze podstawowym i aplikacyjnym. Bieżące wyniki przedstawiał na wielu międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych.

Wysoka pozycja prof. Jarosława Stefaniaka spowodowała, że stał się On wychowawcą i opiekunem naukowym wielu młodszych pracowników naukowych, tworząc zaczątki poznańskiej szkoły mechaniki ośrodków ciągłych z ukierunkowaniem na badania oddziaływań różnych pól fizycznych w tych ośrodkach. Można Go więc uważać za głównego kontynuatora szkoły mechaników poznańskich utworzonej w Politechnice Poznańskiej przez prof. Edmunda Karaśkiewicza. Jarosław Stefaniak wypromował 12 doktorów, z których 4 uzyskało później stopień doktora habilitowanego, a dwóch tytuł profesora. Recenzował wiele artykułów naukowych, znaczną liczbę rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz opiniował szereg wniosków o nadanie tytułu profesora.

Od 1974 roku był współorganizatorem odbywających się w cyklu dwuletnim międzynarodowego sympozjum pod nazwą „Drgania w układach fizycznych”. W 1984 roku wraz z prof. Dominikiem Rogulą z IPPT PAN zorganizował w Poznaniu międzynarodowe kolokwium „EUROMECH 189: Elasticity Coupled with Thermal and Electromagnetic Effects”.

Podczas swej pracy na Politechnice Poznańskiej Profesor wykazywał bardzo dużą aktywność w sferze dydaktycznej. Prowadził wykłady z mechaniki ciała sztywnego,

mechaniki ośrodków ciągłych i z wybranych zagadnień matematyki na wszystkich rodzajach studiów: dziennych magisterskich i zawodowych, wieczorowych i zaocznych. Przyczynił się do powstania wielu studiów doktoranckich na uczelni; był ich współorganizatorem, a także wykładowcą. Współtworzył również kierunek podstawowe problemy techniki oraz nowoczesną specjalność na kierunku mechanika i budowa maszyn pod nazwą mechanika komputerowa konstrukcji. Jest autorem skryptu zatytułowanego *Mechanika dla chemików*. Swoje zdolności dydaktyczne wykorzystywał również, wykładając różne przedmioty mechaniczne oraz zagadnienia matematyki stosowanej poza uczelnią macierzystą. Wykładał m.in. na Akademii Rolniczej w Poznaniu, w Wyższej Oficerskiej Szkole Wojsk Samochodowych w Pile oraz na kursach organizowanych przez liczne towarzystwa naukowe.

Profesor Jarosław Stefaniak zawsze przywiązywał bardzo dużą wagę do sfery związanej z organizacją nauki. Oprócz pełnienia odpowiedzialnych funkcji kierownika zakładu, prodziekana, zastępcy dyrektora instytutu oraz (po raz drugi, w latach 1984-1990) dyrektora instytutu, w latach 1981-1984 piastował funkcję prorektora Politechniki Poznańskiej, a w 1990 roku, w gorącym okresie przemian politycznych, społeczność akademicka powierzyła Mu funkcję przewodniczącego Forum Obywatelskiego Politechniki Poznańskiej, pierwszej niezwiązkowej organizacji demokratycznej na uczelni.

Profesor Jarosław Stefaniak był członkiem wielu organizacji i towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych, piastując w nich często odpowiedzialne funkcje. Był wieloletnim (z wyboru) członkiem Komitetu Mechaniki Polskiej Akademii Nauk, a podczas ostatnich dwóch kadencji – członkiem Prezydium. W latach 1975-1977 był członkiem Komitetu Akustyki Polskiej Akademii Nauk. Był ponadto członkiem International Informatization Academy, Accademia Peloritana dei Pericolanti, American Mathematical Society, Gesellschaft für Angewandte Mathematik und Mechanik, Komisji Nauk Mechanicznych i Budowlanych Oddziału PAN w Poznaniu, Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej, którego był Członkiem Honorowym, Polskiego Towarzystwa Akustycznego, a także Klubu Rotariańskiego w Poznaniu, co świadczy o jeszcze jednym polu Jego działalności. Był aktywnym społecznikiem. Ponadto był członkiem rad naukowych instytucji o charakterze naukowo-badawczym i związanych ze szkolnictwem wyższym.

Oprócz intensywnej działalności w kraju prof. Jarosław Stefaniak utrzymywał szerokie kontakty zagraniczne. Odbył staże naukowe na renomowanych uczelniach zagranicznych (Université de Liège, Universität Stuttgart, Technische Hochschule Wien i in.), gdzie współpracował ze znanymi autorytetami w dziedzinie mechaniki. Był stypendystą DAAD, zachodniemieckiej instytucji wspierającej naukę. Utrzymywał wiele indywidualnych kontaktów międzynarodowych (Włochy, Szwecja, Ukraina, Czechy, Niemcy, Japonia, Kuba, Wielka Brytania, Francja, Belgia, Holandia, Egipt, Litwa).

Profesor Jarosław Stefaniak był promotorem doktoratów honorowych nadanych uchwałami Senatu Politechniki Poznańskiej: prof. Witolda Nowackiego (1979) oraz prof. Heinricha Seidla (1995). Ponadto został poproszony o zrecenzowanie doktoratów

honorowych Politechniki Krakowskiej nadanych profesorom: Waławowi Olszakowi, Michałowi Życzkowskiemu i Zenonowi Mrozowi oraz doktoratu honorowego Uniwersytetu Warszawskiego nadanemu prof. Witoldowi Nowackiemu.

Za swoje wybitne osiągnięcia na polu dydaktyczno-naukowym prof. Jarosław Stefaniak był wielokrotnie wyróżniany. Otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1977), Złoty Krzyż Zasługi (1972), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1996), Brązowy Medal „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1972) oraz Złotą Odznaką Honorową „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Piłskiego” (1978). Był również laureatem licznych nagród Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki: nagrody III stopnia za pracę habilitacyjną w 1970 roku, nagrody indywidualnej III stopnia w 1975 roku, nagrody indywidualnej II stopnia w 1982 roku oraz nagrody zespołowej II stopnia w 1983 roku.

Nie sposób nie wspomnieć o nieustannej aktywności Profesora po przejściu na emeryturę w 1999 roku. Do ostatnich chwil prowadził wykłady i egzaminował. Ostatni z nich odbył się 30 sierpnia 2008 roku i był umówiony na następne spotkania. Brał czynny udział w organizowanych przez Instytut Mechaniki Stosowanej międzynarodowych konferencjach naukowych „Trends in Continuum Physics TRECOP’04”, wygłaszając referat na temat zaproponowanej przez siebie metody źródeł pozornych w rozwiązywaniu zagadnień termosprężystości oraz „Drgania w układach fizycznych”, biorąc aktywny udział w pracach Komitetu Organizacyjnego. Nie opuszczał poniedziałkowych porannych seminariów naukowych Zakładu Mechaniki Technicznej, którego był wieloletnim kierownikiem. Ciągłe recenzował wnioski o nadanie tytułu profesora, przewody i rozprawy habilitacyjne oraz doktorskie, publikował artykuły naukowe, a nawet wydał w 2008 roku współautorski skrypt *Fizyka matematyczna. Wybrane zagadnienia*, pozostawiając po sobie niedokończony skrypt z mechaniki.

Profesor Jarosław Stefaniak był głęboko zaangażowanym wychowawcą kilku pokoleń naukowców i inżynierów. Był wielkim przyjacielem młodzieży. Nikomu nigdy nie szczędził ani rad, ani pomocy. Wokół Niego ogniskowało się życie akademickie nie tylko instytutu i wydziału, na których był zatrudniony, lecz także wielu innych grup badawczych na uczelni i poza nią. Miał wielu przyjaciół w międzynarodowym, krajowym i poznańskim świecie naukowym. Był bardzo towarzyski. Gdy nie mógł kogoś przekonać do pewnych racji obiektywnych, mawiał później w gronie przyjaciół: *patrzcie, ten sposób jest dla niego najlepszy, który rozumie i najbardziej mu odpowiada*. Bardzo lubił pójże i był wielkim miłośnikiem turystyki pieszej.

Żegnamy Go, lecz pozostanie wśród nas w naszych myślach i sercach.

Bogdan T. Maruszewski

* * * * *

Sprawozdanie z przebiegu obrad Jury X Konkursu PTMTS i Polskiego Centrum Pilotowego ERCOFTAC im. Profesora Janusza W. Elsnera na najlepszą pracę z mechaniki płynów

Konkurs Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej oraz Polskiego Centrum Pilotowego ERCOFTAC im. Profesora Janusza W. Elsnera na najlepszą pracę z mechaniki płynów został zorganizowany w ramach XVIII Krajowej Konferencji Mechaniki Płynów, która odbyła się w Jastrzębiej Górze w dniach 22-25 września 2008 r. Konferencja została zorganizowana przez Instytut Maszyn Przepływowych PAN w Gdańsku, Komitetowi Organizacyjnemu przewodniczył prof. Piotr Doerffer.

Uprawnionymi do wzięcia udziału w konkursie byli uczestnicy konferencji ze stopniem magistra lub doktora w wieku do 35 lat, prezentujący oryginalne prace samodzielne (doktorzy) lub wspólne z promotorem (magistrowie-doktoranci) i nie będący do tej pory laureatami konkursu. Prawo zgłaszania kandydatów do nagrody przysługiwało wszystkim członkom Jury Konkursu, w skład którego wchodziłi członkowie Komitetu Naukowego XVIII KKMP oraz przewodniczący wszystkich sesji naukowych konferencji.

Jury Konkursu zebrało się w dniu 24 września 2008 r. po wysłuchaniu wszystkich prac spełniających wymogi formalne. W posiedzeniu udział wzięli: dr D. Asendrych, dr A. Bartosik, prof. A. Bogusławski, prof. T. Chmielniak, prof. P. Doerffer, prof. S. Drobniaak, prof. W. Elsner, prof. Z. Kosma, prof. T. Kowalewski, prof. A. Kucaba-Piętał, prof. H. Kudela, doc. P. Lampart, prof. M. Morzyński, prof. A. Olajossy, doc. J. Pozorski, prof. E. Tuliszka-Sznitko, prof. W. Wróblewski.

Posiedzeniu przewodniczył prof. Tomasz Kowalewski, Przewodniczący Sekcji Mechaniki Płynów Komitetu Mechaniki PAN. Po rozpoczęciu posiedzenia i powitaniu zebranych członków Jury prof. Kowalewski poprosił o dalsze prowadzenie obrad prof. Stanisława Drobniaaka pełniącego funkcję przewodniczącego Jury Konkursu. Prof. S. Drobniaak odczytał listę prac zgłoszonych do Konkursu. Osoby rekomendujące prace przedstawiły członkom Jury swoje opinie na ich temat.

Po dyskusji prof. Drobniaak przypomniał, że zgodnie z regulaminem konkursu członkowie Jury w tajnym głosowaniu winni wskazać trzy najlepsze ich zdaniem prace, rozdzielając pomiędzy nich 10 punktów w dowolnym układzie. Następnie poprosił zebranych o przyjęcie kandydatury dr. D. Asendrycha na sekretarza Jury Konkursu. Kandydatura została przyjęta jednogłośnie. Dla sprawnego przebiegu głosowanie powołana została komisja skrutacyjna, w której skład weszli: dr D. Asendrych, dr inż. A. Bartosik oraz dr hab. inż. P. Lampart. Po przeliczeniu oddanych głosów Przewodniczący Jury prof. Drobniaak ogłosił wyniki Konkursu:

- I miejsce (32 pkt) – mgr Jan Artur Szumski z Instytutu Maszyn Przepływowych PAN w Gdańsku za pracę *Experimental investigation on transpiration through perforated wall with presence of the transonic tangential stream*
- II miejsce (22 pkt) – mgr Janusz Telega Instytutu Maszyn Przepływowych PAN w Gdańsku za pracę *Fourier transform fringe analysis*

- II miejsce (22 pkt) – mgr Marcin Huptas z Instytutu Maszyn Ciepłych Politechniki Częstochowskiej za pracę *Steady and unsteady simulation of flow structure in the build environment*

Laureaci Konkursu zostali uhonorowani nagrodami pieniężnymi ufundowanymi przez Organizatorów XVIII KKMP: I nagroda – 1500 zł, dwie II nagrody po 1000 zł.

Wyróżnione prace zostaną również zarekomendowane do opublikowania w *Journal of Theoretical and Applied Mechanics (JTAM)*.

Kończąc posiedzenie Jury, prof. S. Drobnik wyraził zadowolenie z poziomu prac zgłoszonych do Konkursu, a w szczególności trzech wyróżnionych. Stwierdził również, iż celowym jest kontynuowanie w przyszłości tradycji Konkursu na najlepszą pracę z mechaniki płynów, zgodnie z ideą jego inicjatora prof. Janusza W. Elsnera. Opinia ta spotkała się z ogólnym poparciem zgromadzonych.

*Dariusz Asendrych
Stanisław Drobnik*

* * * * *

Konferencje organizowane lub współorganizowane przez PTMTS w 2009 roku

- XLVIII Sympozjon „Modelowanie w mechanice”, Wisła, 23-27 lutego 2009 r.
www.kms.polsl.pl/prv/sympozjon/
- VIII Konferencja ”Nowe kierunki rozwoju mechaniki”, Suchedniów, 10-12 marca 2009 r.
www.ptmts.org.pl/konferencje.htm
- Majówka Młodych Biomechaników 2009, Ustroń-Jaszowiec, 8-10 maja 2009 r.
www.kms.polsl.pl (patrz SYMPOZJA I KONFERENCJE)
- Warsztaty naukowe ”Modelowanie w mechanice ciała stałego”, Sarbinowo, czerwiec 2009 r.
- Ecomas Thematic Conference Multibody Dynamics 2009, Warszawa, 29 czerwca – 2 lipca 2009 r.
www.multibody2009.org
- XII Sympozjum Stateczności Konstrukcji, Zakopane, 7-11 września 2009 r.
www.kwm.p.lodz.pl/symp/symp.htm
- Sympozjon ”Kompozyty, konstrukcje warstwowe”, Karpacz, 5-7 listopada 2009 r.